حرمين
رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

ثَلَاثَةُ الأُصُولِ وَأَدِلَّتُهَا

ديفهي

ދިވެހި

ތިން އުސޫލާއި އޭގެ ދަލީލުތައް

އައް ޝައިޚް މުޙައްމަދު އައް ތަމީމީ

ⓒجمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات ، ١٤٤٨هـ

التميمي ، محمد
ثلاثة الأصول وأدلتها- ديفهي. / محمد التميمي ؛ جمعية خدمة
المحتوى الإسلامي باللغات - ط١. .- الرياض ، ١٤٤٨هـ

٤٠ ص ؛ ..سم

رقم الإيداع: ١٤٤٨/٤٠٣٤
ردمك: ٢-٤٦٠-٥١٧-٦٠٣-٩٧٨

ثَلَاثَةُ الأُصُولِ وَأَدِلَّتُهَا

ތިން އުޞޫލާއި އޭގެ ދަލީލުތައް

لِلشَّيْخِ

مُحَمَّدٍ التَّمِيمِي رَحِمَهُ اللهُ

އަހް ޝަހިލް މުހައްމަދު އަހް ޢަލީލީ

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

رحمنވަންތަ رحيمވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުން (ފަށައިގަންނަމެވެ.)

- الله ﷻ ތިބާއަށް ރަޙްމަތް ލައްވާށިއެވެ! - އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް، ހަތަރު ކަމެއް އުނގެނުން ވާޖިބުވެގެންވާކަން ދަންނާށެވެ!

ފުރަތަމައީ: މަޢުރިފާކޮށް ދެނެގަތުމެވެ. އެއީ: الله ﷻ މަޢުރިފާކޮށް ދެނެގަތުމާއި، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ މަޢުރިފާކޮށް ދެނެގަތުމާއި، އިސްލާމްދީން ދަލީލުތަކާއެކު މަޢުރިފާކޮށް ދެނެގަތުމެވެ.

ދެވަނައީ: އެއަށް ޢަމަލުކުރުމެވެ.

ތިންވަނައީ: އެއަށް ދަޢުވަތު ދިނުމެވެ.

ހަތަރުވަނައީ: އެކަމުގައި ދިމާވާ ދަތި އުނދަގޫތަކަށް ކެތްތެރިވުމެވެ.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ: الله ﷻ ގެ މި ވަޙީ ބަސްފުޅެވެ. رحمنވަންތަ رحيمވަންތަ الله ގެ އިސްމުފުޅުން (ފަށައިގަންނަމެވެ.)

﴿وَالْعَصْرِ ① إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ② إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ③﴾

{ޒަމާން ގަންދެއްވަމެވެ. (1)

ހަމަކަށަވަރުން، އިންސާނާ ވަނީ، ގެއްލުމެއްގައިކަން ކަށަވަރެވެ. (2)

އީމާންވެ ޞާލިޙު ޢަމަލުތައްކޮށް، އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް ޙައްޤަށް ވަޞިއްޔަތްކޮށް، އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް ކެތްތެރިވުމަށް ވަޞިއްޔަތްކޮށް އުޅުނު މީހުން ފިޔަވައެވެ. (3) } [އަލްޢަޞްރު: 1-3]

އިމާމް ޝާފިޢީ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "الله ﷻ، އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންގެ މައްޗަށް، މި ސޫރަތް ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗެއް ޙުއްޖަތެއްގެ ގޮތުގައި ބާވައިނުލެއްވި ނަމަވެސް، އެބައިމީހުންނަށް ފުދުނީހެވެ."

އަދި، އިމާމް ބުޚާރީ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: " ބަހާއި ޢަމަލަށްވުރެ، ޢިލްމު ދެނެގަތުން އިސްވެގެންވާކަން ދަންނަވާ ބާބު؛ އެކަމުގެ ދަލީލަކީ: الله ﷻ ގެ މި ވަޙީބަސްފުޅެވެ: {ފަހެ، الله މެނުވީ إله އަކު ނުވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެނެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުށަށް ކަލޭގެފާނު ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ...} [މުޙައްމަދު: 19]، ފަހެ، ބަހާއި ޢަމަލަށްވުރެ ކުރިން، އެކަލާނގެ ފައްޓަވާފައިވަނީ، ޢިލްމުންނެވެ. (ޢަމަލަށްވުރެ ކުރިން ދެނެގަތުމުންނެވެ.)"

- الله ﷻ ތިބާއަށް ރަޙްމަތް ލައްވާށިއެވެ! - ކޮންމެ މުސްލިމު ފިރިހެނަކާއި ކޮންމެ މުސްލިމު އަންހެނެއްގެ މައްޗަށް، މި ތިން މައްސަލަ އުނގެނުމާއި، އެ ކަންކަމަށް ޢަމަލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަން ދަންނާށެވެ!

ފުރަތަމައީ: އަޅުގަނޑުމެން ހެއްދެވި، ރިޒްޤުދެއްވި، ފަރާތަކީ الله ﷻ ކަމާއި، އަދި ބޭކާރު ގޮތެއްގައި އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ދޫކޮށްނުލައްވާކަން ދެނެގަތުމެވެ. އެހެންކަމުން، އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ގާތަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވައިފިއެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އުރުދިއްޖެ މީހާ ވަންނާނީ ނަރަކައަށެވެ.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ: الله ﷻ ގެ މި ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّآ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ رَسُولٗا شَٰهِدًا عَلَيۡكُمۡ كَمَآ أَرۡسَلۡنَآ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ رَسُولٗا ۝١٥ فَعَصَىٰ فِرۡعَوۡنُ ٱلرَّسُولَ فَأَخَذۡنَٰهُ أَخۡذٗا وَبِيلٗا ۝١٦﴾

{ ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެވަޑައިގެންނަވާ ބޭކަލެއްކަމުގައި، ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. ފިރުޢައުނުގެ ގާތަށް ތިމަންއިލާހު ރަސޫލަކު ފޮނުއްވި ފަދައިންނެވެ. (15)

ފަހެ، ފިރުޢައުނު، ރަސޫލާއަށް އުރެދުނެވެ. ދެން ތިމަންއިލާހު ގަދަފަދަވެގެންވާ އަޒާބުގެ ހިއްޕެވުމަކުން ހިއްޕަވައި، އޭނާ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (16)}. [އަލްމުއްޒައްމިލު: 15-16].

ދެވަނައި: الله ﷻ، އާއެކު އަޅުކަމުގައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިކުރުވުން (ޝިރުކުކުރުވުން)، އެކަލާނގެ ޙައްޤުގައި ނުވާނެކަން ދަސްކޮށްދެއެވެ. (އެ ބައިވެރިކުރުވާ ފަރާތެއްވިޔަސް) ކުރީގެ މަލާއިކަތެއް ބޭކަލެއް ކަމުގައިވިޔަސް، އަދި ފޮނުއްވިނަމަވެސް ނަބީ ބޭކަލެއް ކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އެކަލާނގެ ދަލީލަކީ: الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅެވެ:

﴿وَأَنَّ ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدۡعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا ۝١٨﴾

{އަދި މިސްކިތްތައް ވަނީ الله އަށެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން الله އާއެކު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ދުޢާ ނުކުރާށެވެ! (18)} [އަލްޖިންނު: 18]

ތިންވަނައި: ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުމަށް الله ﷻ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަމާއި މިފަދައިން، الله ﷻ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އާދެކޮޅުހަދާ މީހާއަށް

އެކުވެރިކަން ބޭއްވުން، ހުއްދަވެގެން ނުވާކަން ދަންނަވަމެވެ. އަދިކަލޭ އަންނަ ގާތް މީހުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް ކަމުގައިވީނަމަވެސްމެއެވެ.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ: الله ﷻ ގެ މި ވަޙީ ބަސްފުޅެވެ:

﴿لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾﴾

{ الله އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުން، الله އާއި އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިކުރާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިގެންނެވޭނެއެވެ. އެއީ އެ މީހުންގެ މައިންބަފައިން، ނުވަތަ ދަރިން، ނުވަތަ އަޚުން، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އެ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެ އިލާހު އީމާންކަން ލިޔުއްވި މީހުންނަކީ އެއީއެވެ. އަދި އެ އިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން ރޫޙަކުން، އެ މީހުންނަށް ގަދަކަން ދެއްވުއްވި މީހުންނަކީ ވެސް އެއީއެވެ. އަދި އެތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް އެ އިލާހު އެ މީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އެ ތަނުގައި އެ މީހުން ދެމިތިބޭނެ ގޮތުގައެވެ. الله އެ މީހުންނަށް ރުހިވޮޑިގަންނަވައިފިއެވެ. އަދި އެ މީހުން އެ އިލާހަށް ރުހިއްޖެއެވެ. الله ގެ ޙިޒްބުގެ މީހުންނަކީ އެއީއެވެ. ދަންނާށެވެ. الله ގެ ޙިޒްބުގެ މީހުންނަކީ ހަމަ ކާމިޔާބުވާ މީހުންނެވެ. } [އަލްމުޖާދަލާ: 22]

-الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް [illegible] އެކަލާނގެ

މަގުދައްކަވާށިއެވެ! ދަންނާށެވެ! އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތް ކަމުގައިވާ، އަލް-ޙަނީފިއްޔާ އަކީ؛ މުޅި ދީން އެކުއެނީ ﷲ ﷻ އަށް ޚާލިޞްކުރާ ހާލު، އެކަލާނގެއަށް އެއްކައުވަންތަކޮށް ތިބާ އަޅުކަންކުރުމެވެ. އަދި އެކަމަށް ހުރިހާ މީސްތަކުންނަށް ﷲ އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން އުފެއްދެވީވެސް އެކަމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ:

﴿وَمَا خَلَقۡتُ ٱلۡجِنَّ وَٱلۡإِنسَ إِلَّا لِيَعۡبُدُونِ ٥٦﴾

{ތިމަން އިލާހު (އިންސާނުންނާއި) އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ، ތިމަން އިލާހު ޖިންނުންނާއި، އިންސާނުން ނުހައްދަވަމެވެ. (56)}

[އައްޛާރިޔާތު: 56]، އަދި "އެމީހުން ތިމަން އިލާހަށް އަޅުކަންކުރުން" މި ކަލިމައިގެ މާނައަކީ: އެމީހުން ތިމަން އިލާހު އެއްކައުވަންތަކުރުމެވެ.

އަދި، ﷲ ﷻ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ އެންމެ ބޮޑުކަމަކީ: ތައުޙީދެވެ. އެއީ: އަޅުކަމުގައި ﷲ ﷻ އެއްކައުވަންތަކުރުމެވެ.

އަދި، އެކަލާނގެ ނަހީކުރައްވާފައިވާ އެންމެ ބޮޑުކަމަކީ: ޝިރުކެވެ. އެއީ: އެކަލާނގެއާ އެކު އެހެން ފަރާތަކަށް ދުޢާ (އަޅުކަންކުރުން) ކުރުމެވެ.

އޭގެ ދަލީލަކީ: ﷲ ﷻ ގެ މި ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗا...﴾

{ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި، އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރާށެވެ!...} [އައްނިސާއު: 36].

ދަންނަވާ، އިންސާނާ މައްޗަށްވާ ދަނެގަތުން ވާޖިބުވާ

ތިން އަސްލަކީ ކޮބައިތޯ؟ ތިބާގެ ގާތުގައި ބުނެވިއްޖެނަމަ:

ފަހެ، ބުނާނެވެ: އެއީ، އަޅާ އޭނާގެ ވެރި ރައްބާއި، އޭނާގެ ދީނާއި، އޭނާގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ މަޢުރިފަތް ދެނެގަތުމެވެ.

[ފުރަތަމަ އަސްލު]

ފަހެ، ތިބާގެ ވެރި ރައްބަކީ ކޮން ފަރާތެއްތޯ؟ ތިބާއާ ސުވާލުކޮށް ބުނެވިއްޖެނަމަ،

ފަހެ ބުނާނެވެ. ތިމަންގެ ވެރި ރައްބަކީ الله އެވެ. އެކަލާނގެއީ، ތިމަންނާއާއި، އަދި އެންމެހައި ޢާލަމްތަކަށް، އެކަލާނގެ ނިޢުމަތްތަކުން ހައްދަވާ ތަރުބިއްޔަތު ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި، އެކަލާނގެއީ، ތިމަން އަޅުކަންކުރާ މަޢުބޫދު ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (ޙައްޤުވެގެން) އަޅުކަން ކުރެވޭ އެހެން ފަރާތެއް ތިމަންނަކަށް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ބުނެވިގެންވާ ފަދައިން؛ އެކަލާނގެ ވަހީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ۝٢﴾

{ޙަމްދުކުރުމާއި، ޝުކުރުކުރުމެއް ވާނީ الله އަށެވެ.}. [އަލްފާތިޙާ: 2] އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކޮންމެ އެއްޗަކީ ޢާލަމްތަކެވެ. އަދި އަހަރެންވެސް މިއީ އެ ޢާލަމްތަކުގެ ތެރެއިން އެކަކެވެ.

ފަހެ ތިބާގެ ވެރި ރައްބު ދެނެގަތީ ކޮން ކަންކަމަކުންތޯ؟ ތިބާއާ ސުވާލުކޮށް ބުނެވިއްޖެނަމަ،

ފަހެ ބުނާނެވެ: އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން (ރޭގަނޑާއި ދުވާލުތަކުން) ނާއި، އެކަލާނގެ (ހަތްއުޑާއި ހަތްބިމާ) މަޚްލޫޤުންގެ ތެރޭގައެވެ.

އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރޭގައި (ޚަލްޤުވެރިޔާ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ހެކިތަކުގެ ތެރޭގައި): ރޭގަނޑާއި، ދުވާލާއި، އިރާއި، ހަނދު ހިމެނެއެވެ.

އަދި އެކަލާނގެ ހައްދަވާފައިވާ މަޚްލޫޤުންގެ ތެރޭގައި: ހަތް އުޑާއި އެ އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެއްޗާއި، އަދި ހަތް ބިމާއި އެ ބިންތަކުގައިވާ ތަކެތި، އަދި އެ ދެމެދުގައިވާ ތަކެތި ހިމެނެއެވެ.

އަދި އެކަމުގެ ދަލީލަކީ: އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿وَمِنْ ءَايَـٰتِهِ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۚ لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ۝٣٧﴾

{ރޭގަނޑާއި، ދުވާލާއި، އިރާއި، ހަނދަކީ، އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ހެކިތަކުގެ ތެރެއިން ވާތަކެއްޗެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އިރަށާއި، ހަނދަށް ސަޖިދަނުކުރާށެވެ! އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވި ﷲ އަށް ސަޖިދަކުރާށެވެ! (އެއީ) ހަމައެކަނި އެކަލާނގަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ކަމުގައިވާނަމައެވެ. (37)} [ފުއްޞިލަތު: 37]

އަދި އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ۝٥٤﴾

{ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރައްބަކީ، ހަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި، އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ﷲ އެވެ. އެއަށްފަހު، އެކަލާނގެ ޢަރުޝުގެ މައްޗަށް އަރާވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރޭގަނޑުން ދުވާލު

ފޮރުއްވާލައްވައެވެ. (އެއިން ކޮންމެ އެއްޗެއް) އަވަސްކަމާއެކު (އަނެކައްޗެއް) ހޯދައިގަނެއެވެ. އަދި އިރާއި، ހަނދާއި، ތަރިތައް، އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަން ކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި ހެއްދެވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ހެއްދެވުމާއި އަމުރުކުރެއްވުންވަނީ، އެކަލާނގެއަށް ޚާއްޞަވެގެންނެވެ. ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ﷲ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވިއެވެ.} [އަލްއަޢުރާފު: 54]

ރައްބަކީ؛ އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ. އެކަލާނގެ ދަލީލަކީ ވަހީބަސްފުޅުވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ٢١ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ فِرَٰشٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزۡقٗا لَّكُمۡۖ فَلَا تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادٗا وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٢٢﴾

{އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރައްބަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުރާށެވެ! އެކަލާނގެއި، ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީން އުޅުނު މީހުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. (އަޅުކަންކުރަންވީ) ތިޔަބައިމީހުން ތަޤްވާވެރި ވުމަށްޓަކައެވެ. އެކަލާނގެއި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަރާޅެއް ކަމުގައި ބިން ފަށްފައި، އަދި ބިނާއެއްކަމުގައި އުޑު ހެއްދެވި، އުޑުން ފެން ވެއްސެވި، އެއިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒްޤުގެ ގޮތުގައި މޭވާތައް ނެރުއްވި ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަނިވި ހާލު ﷲ އަށް ޝަރީކުންތަކެއް ނުލާށެވެ!} [އަލްބަޤަރާ: 21-22]

އިބްނު ކަޘީރު رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: " މި އެންމެހައި ތަކެތި

ހެއްދެވި ފަރާތަކީ، އެއީ (ހަމައެކަނި) އަޅުކަންކުރެވުން ޙައްޤުވެގެންވާ ފަރާތެވެ."

الله ﷻ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ އަޅުކަމުގެ ބާވަތްތަކުގެ ތެރޭގައި: މިޘާލަކަށް: އިސްލާމްކަމާއި، އީމާންކަމާއި، އިޙްސާންކަން ހިމެނެއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި: ދުޢާކުރުމާއި، ބިރުވެތިވުމާއި، އުންމީދުކުރުމާއި، ވަކީލުކުރުމާއި، (އުންމީދާއިއެކު) އެދުމާއި، (ބިރުވެތިވުމާއެކު) ދުރުހެލިވުމާއި، (ދަނޑުކޮޅުވެ) މަޑުމައިތިރިވުމާއި، (އިލްތިޖާ ނަސޭހަތްދިނުމާއި) ބިރުވެތިވުމާއި، ތައުބާވުމާއި، އެހީއަށްއެދުމާއި، ރައްކާތެރިކަމަށްއެދުމާއި، މަދަދަށްއެދުމާއި، ވަސީލަތްހޯދުމާއި، ޤުރުބާންކުރުމާއި، ނަދުރުވުމާއި، އަދި އެ ނޫންވެސް، އެކަންކަމުން އެކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ އެންމެހައި ބާވަތްތައް އަޅުކަމެއް، ވީމާ ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށެވެ. އޭގެ ދަލީލަކީ: އެކަލާނގެ ވަޙީފުޅުގައިވެ:

﴿وَأَنَّ ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدۡعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا ١٨﴾

{އަދި މިސްކިތްތައް ވަނީ الله އަށެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން الله އާއެކު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް (އަޅުކަންކޮށް) ދުޢާނުކުރާށެވެ!} [އަލްޖިންނު: 18]

ދަންނަވާ، އެއިން ކަމެއް الله ﷻ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލައިފިމީހާ، މުޝްރިކު ކާފިރެކެވެ. އޭގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ވަޙީފުޅުގައިވެ:

﴿وَمَن يَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرۡهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓۚ إِنَّهُۥ

لَا يُفۡلِحُ ٱلۡكَٰفِرُونَ﴿١١٧﴾

{الله އާއެކު އެހެން އިލާހަކަށް ދުޢާކޮށްއުޅޭ މީހަކު، އެކަމުގެ މައްޗަށް އެމީހަކަށް (ދިބޭނޭ) އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތެވެ. ފަހެ، އެމީހެއްގެ ހިސާބު ބެއްލެވުން ވާނީ، އެމީހާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުން ނުކުރިހުންނާނެއެވެ.} [އަލްމުއުމިނޫން: 117]

އަދި ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ:

"الدُّعَاءُ مُخُّ العِبَادَةِ".

"ދުޢާ އަކީ އަޅުކަމުގެ މަޒެވެ."[1]

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴿٦٠﴾

{އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންއިލާހަށް ދުޢާކުރާށެވެ! ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަދެއްވާނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހަށް (ދުޢާކޮށް) އަޅުކަން ކުރުމަށް ބޮޑާވެގަންނަ މީހުން (ޖަހަންނަމަށް!) ނިކަމެތިވެގެން ނިކަމެތިކަމާއެކު، އެއުރެން ވަންނާނެތެވެ.} [ޣާފިރު: 60]

އަދި ބިރުވެތިވުމުގެ ދަލީލަކީ: އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

---

[1] އެބަހީ: އެއީ އަޅުކަމުގެ އެންމެ މުހިންމު ބައެވެ.

﴿...فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾

{...ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ! އަދި، ތިޔަބައިމީހުން، މުއުމިނުން ކަމުގައިވާނަމަ، ތިމަންއިލާހަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ!} [އާލު ޢިމްރާން: 175]

އަދި، އުންމީދުކުރުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿...فَمَن كَانَ يَرْجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا﴾

{...ފަހެ، އެމީހެއްގެ ވެރިރައްބާ ބައްދަލުވުމަށް އެދޭމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހާ ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރާ ހުރިކަމެވެ! އަދި އެމީހާގެ ވެރިރައްބަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި އެއްވެސްމީހަކު ބައިވެރި ނުކުރާހުރިކަމެވެ!} [އަލްކަހްފު : 110].

އަދި ވަކީލުކުރުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾

{...އަދި ތިޔަބައިމީހުންނީ، މުއުމިނުންކަމުގައިވާނަމަ، ހަމައެކަނި الله އަށް ތިޔަބައިމީހުން ވަކީލުކުރާށެވެ!}. [އަލްމާއިދާ: 23]. އަދި އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿...وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥ...﴾

{...އަދި الله އަށް ވަކީލުކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އޭނާއަށް އެކަލާނގެ ފުދެއެވެ...} [އައްޠަލާޤު: 3]

އަދި (އުންމީދާއިއެކު) އެދުމާއި، (ބިރުވެތިކަމާއިއެކު) ދުރުހެލިވުމާއި،

ޚުޝޫޢަތްތެރިވުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿...إِنَّهُمۡ كَانُواْ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ﴾

{...ހަމަކަށަވަރުން، އެބޭކަލުން ހެޔޮކަންތަކަށް އަވަސްވެ، އަދި ތިމަންއިލާހަށް އެދުމާއި، ބިރުވެތިކަމާއެކު، ދުޢާކުރައްވާ ކަމުގައިވިއެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހަށް ދަލުވައިތިރިވާ ބަޔަކުކަމުގައި އެބޭކަލުންވީއެވެ}.

[އަލްއަންބިޔާއު: 90]

އަދި (ޢިލްމާއި ދެނެގަތުމާއިއެކު) ބިރުވެތިވުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿...فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ وَٱخۡشَوۡنِ...﴾

{...ފަހެ، އެއުރެންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރު ނުގަންނާށެވެ! އަދި ތިމަންއިލާހަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ!...} [އަލްމާއިދާ: 3]

އަދި ތައުބާވުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿وَأَنِيبُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ وَأَسۡلِمُواْ لَهُۥ...﴾

{އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރައްބަށް ތައުބާވެ، އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވާށެވެ!...}. [އައްޒުމަރު: 54]

އަދި އެހީއަށް އެދުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ۝٥﴾

(އަހަރެން އަޅުކަންކުރަނީ ހަމައެކަނި ތިބާއަށެވެ. އަދި އަހަރެން ތިބާ އެހީއަށްއެދެނީ ހަމައެކަނި ތިބާގެ ކިބައިންނެވެ.) [އަލްފާތިޙާ: 5]

އަދި ހަދީޘްގައި ވެއެވެ:

"إِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ".

"ތިބާ ވާތްގަން އެދޭނަމަ، ފަހެ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން ވާތްގަން އެދޭށެވެ."

އަދި ރައްކާތެރިކަމަށްއެދުމުގެ ދަލީލަކީ: އަލްލާހުގެ ވަހީ ބަސްފުޅެވެ:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ١﴾

{ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަތިހުގެ ވެރިރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަމެވެ.} [އަލްފަލަޤް: 1]، އަދި

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ١﴾

{ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މީސްތަކުންގެ ވެރިރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަން އެދެމެވެ.} [އައްނާސް: 1].

އަދި މަދަދަށްއެދުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އަލްލާހުގެ ވަހީ ބަސްފުޅެވެ:

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَٱسْتَجَابَ لَكُمْ...﴾

{ތިޔަބައިމީހުން ރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން އެހީއަށްއެދި ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަވަމުންދިޔަ ހަނދުމަކުރާށެވެ! ފަހެ އިރުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ އަންގަވައިފީމެވެ...} [އަލްއަންފާލް: 9].

އަދި ޛަބަޙަކުރުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އަލްލާހުގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ١٦٢ لَا شَرِيكَ لَهُ...﴾

{ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ (އުޟްޙިއްޔާ) އަޅުކަންތަކާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިއުޅުއްވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ

އަވަހާރަވުންވަނީ، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރައްބު، ﷲ އަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ...} [އަލްއަންޢާމް: 163-162]، އަދި ސުންނަތުގައި ވެއެވެ:

"لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ".

"ﷲ ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ޤުރުބާންކޮށްދިނުމީހާއަށް، ﷲ ލަޢުނަތްލެއްވިއެވެ."

އަދި ނަދުރުބުނުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ ވަހީ ބަސްފުޅެވެ:

﴿يُوفُونَ بِٱلنَّذۡرِ وَيَخَافُونَ يَوۡمٗا كَانَ شَرُّهُۥ مُسۡتَطِيرٗا ٧﴾

{އެއުރެން ނަދުރު ފުއްދައެވެ. އަދި އެ ދުވަހެއްގެ ނުރައްކާތެރިކަން ފެތުރިގެންދާ ދުވަހަކަށް (އެބަހީ: ޤިޔާމަތް ދުވަހަށް) އެއުރެން ބިރުވެތިވެއެވެ.} [އަލްއިންސާން: 7]

[ދެވަނަ އަސްލު]

އެއީ ދަލީލުތަކާއެކު އިސްލާމްދީން ތަފުސީލުކޮށް ދެނެގަތުމެވެ. އެއީ (އެބަހީ: އިސްލާމްދީނަކީ): އެއްކައުވަންތަ ކުރުމާއެކު، ﷲ އަށް ބޯލަނބައި، (އަމުރުފުޅުތަކަށް) ކިޔަމަންތެރިވުމާއި އެކަލާނގެއަށް ފުރިހަމައަށް ބޯލަނބައި، ޝިރުކާއި އޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުމެވެ.

އަދި އެކަން (އެބަހީ: އިސްލާމްދީން) ވަނީ ތިން ދަރަޖައަކަށެވެ: (އެއީ އިސްލާމްކަމާއި، އީމާންކަމާއި އަދި އިޙްސާންކަމެވެ.

އަދި އެއިން ކޮންމެ ދަރަޖައެއްގެ ރުކުންތަކެއްވެއެވެ.

އެގޮތުން، އިސްލާމްދީނުގެ ރުކުންތަކުގެ ފުރަތަމަ: (އެއީ) الله މެނުވީ ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަމްކުރެވޭ އެހެން އެއްވެސް އިލާހެއް ނުވާ ކަމަށާއި، މުޙައްމަދުގެފާނަކީ الله ގެ ރަސޫލާކަމަށް ހެކިވުމާއި، ނަމާދު ޤާއިމްކުރުމާއި، ޒަކާތްދިނުމާއި، ރަމަޟާންމަހު ރޯދަހިފުމާއި، އަދި الله ގެ ޙުރުމަތްތެރިވެގެންވާ ގެކޮޅަށް ޙައްޖުވުމެވެ.

ދަންނަވާ ޝަހާދަތުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ މި ވަހީބަސްފުޅެވެ.

﴿شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ١٨﴾

{ހަމަކަށަވަރުން الله، އެއިލާހު ފިޔަވައި (އަޅުކަން ޙައްޤުވާ) އިލާހަކު ނުވާކަމަށް ހެކިވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އަދި މަލާއިކަތުންނާއި ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިންވެސް (އެކަމަށް) ހެކިވިއެވެ. (އެއިލާހު ޚަލްޤުކުރެއްވި ތަކެތި ތަދުބީރުކުރެއްވުމުގައި) ޢަދުލުވެރިކަމާއެކު އެއިލާހު ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއިލާހު ފިޔަވައި (އަޅުކަން ޙައްޤުވާ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ. (އެއިލާހީ) ޢިއްޒަތްވަންތަ، ޙިކުމަތްވަންތަ އިލާހެވެ.} [އާލުޢިމްރާން: 18]

އަދި (لا إله إلا الله ގެ) މާނައަކީ: އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވުމެވެ.

"އިލާހަކު ނުވެއެވެ." (މި ބަސްފުޅުން) الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ އެންމެހައި ތަކެއްޗަށް (ޙައްޤުގޮތުގައި) އަޅުކަންކުރެވޭކަން ނަފީކޮށްދެން އެވެ.

"الله ފިޔަވައެވެ." (މި ބަސްފުޅުން) އަޅުކަން، ހަމައެކަނި الله އަށް

ޘާބިތުވެގެންވެއެވެ.

އެކަލާނގެއަށް، އެކަލާނގެ ރަސްކަމުގައި އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވާފަދައިން، އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައިވެސް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ.

އަދި އޭގެ (އެބަހީ: ޝަހާދަތުގެ ކަލިމަ) ސާފުކޮށްދޭ ތަފްސީރަކީ؛ އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުންނެވެ:

﴿وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦٓ إِنَّنِي بَرَآءٞ مِّمَّا تَعۡبُدُونَ ٢٦ إِلَّا ٱلَّذِي فَطَرَنِي..﴾

{އިބްރާހީމުގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކޮށްދޭ ތަކެތިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.

އިސްވެދިޔަ މިސާލާ ނުލައި ތިމަން ހެއްދެވި އިލާހު މެނުވީއެވެ...}

[އައްޒުޚްރުފު: 26-27] އަދި އެކަލާނގެ މި ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ كَلِمَةٖ سَوَآءِۭ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمۡ أَلَّا نَعۡبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشۡرِكَ بِهِۦ شَيۡـٔٗا وَلَا يَتَّخِذَ بَعۡضُنَا بَعۡضًا أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِۚ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَقُولُواْ ٱشۡهَدُواْ بِأَنَّا مُسۡلِمُونَ ٦٤﴾

{ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! އަހަރެމެންގެ މެދުގައާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި ހަމަހަމަވެގެންވާ ކަލިމައަކަށް އަންނާށެވެ! (އެއީ) الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމާއި އިލާހާ އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް، ޝަރީކު ނުކުރުމެވެ. އަދި

އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކީ ﷲ ފިޔަވައި އިލާހުންތަކެއް ކަމުގައި ނުހެދުމެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުން (އެކަމަށް) ފުރަގަސްދީފިނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ބުނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެންނީ މުސްލިމުންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހެކިވާށެވެ!} [އާލު ޢިމްރާން: 64]

މުޙައްމަދުގެފާނީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ކަމަށް ހެކިވުމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ މި ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ١٢٨﴾

{ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ ރަސޫލަކު ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުނދަގޫ ދަތިވެއްޖެ ކޮންމެ ކަމެއް، އެކަލޭގެފާނަށް ބުރަކަމަކަށް ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނީ (ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ މައްޗަށް) ޙަރީޞުވެވޮޑިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ. މުއުމިނުންނަށް ނުހަނު އޯގާތެރި، ރަޙްމަތްތެރި ބޭކަލެކެވެ.} [އައްތައުބާ: 128]

އަދި މުޙައްމަދުގެފާނަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ކަމަށް ހެކިވުމުގެ މާނައަކީ: އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވި ކަންކަމަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި، އެކަލޭގެފާނު ޚަބަރުދެއްވި ކަންކަން ތެދުކުރުމާއި، އެކަލޭގެފާނު ނަހީކުރެއްވި މަނާކުރެއްވި ކަންކަމުން އެއްކިބާވުމާއި، އެކަލޭގެފާނު ޝަރުޢުކުރެއްވި ގޮތުން މެނުވީ، ﷲ އަށް އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ.

އަދި ނަމާދާއި، ޒަކާތާއި، ތައުޙީދުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلۡقَيِّمَةِ ٥﴾

{އަދި ބާޠިލު މަގުން އެއްކިބާވެ ތިބެ، ﷲ އަށް އަޅުކަން ހާލިޞްކުރާ ޙާލު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި، ނަމާދު ޤާއިމްކުރުމަށާއި ޒަކާތް ދިނުމަށް މެނުވީ އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ސީދާވެގެންވާ ދީނަކީ އެއީއެވެ.} [އަލްބައްޔިނާ: 5]

އަދި ރޯދައިގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٨٣﴾

{އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުކުރެއްވުނު ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވެސް ރޯދަ ފަރުޟުކުރެވިއްޖެއެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ތަޤްވާވެރިވުމަށްޓަކައެވެ.} [އަލްބަޤަރާ: 183]

އަދި ޙައްޖުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ މި ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلۡبَيۡتِ مَنِ ٱسۡتَطَاعَ إِلَيۡهِ سَبِيلٗاۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٩٧﴾

{އަދި ގެފުޅަށް ގޮސް ޙައްޖު ކުރުމީ، ﷲ އަށްޓަކައި (ކުރަން ޖެހޭ) މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް އޮތް ވާޖިބެކެވެ. އެއީ އެ ކަމަށް މަގެއް ފެނި

ކުޅަދާނަވެއްޖެ މީހަކަށެވެ. އަދި (ﷲ ފަރުޟު ކުރެއްވި އެ ކަމާމެދު ދެކޮޅުހަދައި) ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ (ދަންނާށެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ އެންމެހާ ޢާލަމްތަކުން ފުދިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.} [އާލު ޢިމްރާން: 97]

ދެވަނަ ދަރަޖައަކީ: އީމާންކަމެވެ. އެކަން ވަނީ ހަތްދިހަ އެތައް ބަޔަކަށް ބެހިގެންނެވެ. އޭގެ އެންމެ މަތީ ބަޔަކީ: لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ ކިޔުމެވެ. އަދި އޭގެ އެންމެ ދަށް ބަޔަކީ ގެއްލުންތެރި އެއްޗެއް މަގުމަތިން އެއްކިބާކޮށްލުމެވެ. އަދި ލަދުވެތިކަން ހިމެނެނީ އީމާންކަމުގެ ބައިތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.

އަދި އޭގެ ރުކުންތައް ހައެކެވެ: އެއީ ﷲ އަށާއި، އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި، އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށާއި، ޤަދަރަށް -އޭގެ ހެޔޮ މިންވަރާއި ނުބައި މިންވަރަށް- އީމާންވުމެވެ.

އަދި މި ހަ ރުކުނުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނީ، އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ...﴾

{ހެޔޮކަމަކީ (ހަމައެކަނި) އިރުމަތީ ފަރާތަށް ނުވަތަ ހުޅަނގު ފަރާތަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ މޫނުތައް ކުރިމަތިކުރުމެއް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް (ހުރިހާ) ހެޔޮކަމެއްވެސް ވާނީ، ﷲ އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށާއި މަލާއިކަތުންނަށާއި (ބާވައިލެއްވި) ފޮތްތަކަށާއި ނަބިއްޔުންނަށް އީމާންވި މީހާގެ ކިބައިގައެވެ...} [އަލްބަޤަރާ: 177]

އަ◌ދި◌ ޤަދަރުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّا كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقۡنَٰهُ بِقَدَرٖ ٤٩﴾

{ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން އިލާހު ކޮންމެ އެއްޗެއް ހައްދަވާފައި ވަނީ ޤަޟާޤަދަރުގައިވާ ގޮތަށް، ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަކި މިންވަރަކަށެވެ.} [އަލްޤަމަރު: 49]

ތިންވަނަ ދަރަޖައަކީ: އިޙްސާންކަމެވެ. (އޭގައިވަނީ) -އެންމެ ރުކުނެކެވެ.- އެއީ ތިބާއަށް اللهُ ފެންނަ ފަދައިން [illegible] ތިބާ އަޅުކަންކުރުމެވެ. އެހެނީ، ތިބާއަށް އެކަލާނގެ ނުފެނުނު ކަމުގައިވިޔަސް އެކަލާނގެ ތިބާ ދެކެވޮޑިގެންވާތީއެވެ.

އެކަމުގެ ދަލީލު އެކަލާނގެ މި ވަޙީބަސްފުޅުގައެވެ:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحۡسِنُونَ ١٢٨﴾

{ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ވޮޑިގެންވަނީ، ތަޤުވާވެރިވި މީހުންނާ އެކުގައެވެ. އަދި އިޙްސާންތެރިންނާވެސް އެކުގައެވެ.} [އައްނަޙްލު: 128]

އަދި އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުގައެވެ:

﴿وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ٢١٧ ٱلَّذِي يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ٢١٨ وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ ٢١٩﴾

{އަދި އަޒީޒުވަންތަ، ރަޙީމުވަންތަ އިލާހަށް ކަލޭގެފާނު ވަކީލު ކުރައްވާށެވެ!

އެކަލާނގެއީ، ކަލޭގެފާނު (ނަމާދަށް) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާހިނދު، ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

އަދި ސަޖިދަކުރާ މީހުންގެ ތެރޭގައި ކަލޭގެފާނު

ޙަރަކާތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާތީވެސް ދެކެއެވެ.} [އަލްޝުޢަރާއު: 219-217]

އަދި އެކަލާނގެ ވަހީބަސްފުޅެކެވެ:

﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُواْ مِنْهُ مِن قُرْءَانٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ...﴾

{ތިބާ ކޮންމެ ކަމެއްގައިވިޔަސް، އަދި ތިބާ ޤުރުއާނުން ކޮންމެ އެއްޗެއް ކިޔެވިޔަސް، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ ޢަމަލެއް ކުރިޔަސް، އެ ޢަމަލުގެ ތެރޭގައި ތިޔަބައިމީހުން އުޅޭނިރު، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންއިލާހު ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ...} [ޔޫނުސް: 61] މި އާޔަތެވެ.

ސުންނަތުގައިވާ (އެކަންކަމުގެ) ދަލީލަކީ: ޢުމަރު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ މަޝްހޫރު ޖިބްރީލުގެ ޙަދީޘެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

"بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ، شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ !

"އެއް ދުވަހަކު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުގައި އަހަރެމެން ވަނިކޮށް، އެ ވަގުތު އަހަރެމެންގެ ތެރެއަށް ފިރިހެނަކު އައެވެ. އޭނާގެ ފޭރާމާގެ ހުދުކަން ނުހަނު ގަދަވެފައި، އިސްތަށިގަނޑުގެ ކަޅުކަން ވެސް އެހާ ގަދައެވެ. އޭނާގެ ކިބައިން ދަތުރުގެ އަސަރު ފެންނާކަށް ނެތެވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ

ތެރެއިން އެކަކުވެސް އޭނާއަށް ނުދަނެއެވެ. އޭނާ އައިސް ނަބިއްޔާ ﷺ ކުރިމަތުގައި، އޭނާގެ ކަކޫ، އެކަލޭގެފާނުގެ ކަކޫތަކާ ޖައްސަވި، އިށީނދެވެ. އަދި އޭނާގެ ދެ އަތްތިލަ، އެކަލޭގެފާނުގެ ދެ ފޫޅުމަތީގައި ބާއްވައެވެ. އަދި ބުނެއެވެ: އޭ މުޙައްމަދެވެ!

أَخْبِرْنِي عَنِ الإِسْلَامِ؟

އިސްލާމްކަމާ ބެހޭ ގޮތުން އަހަރެންނަށް ޚަބަރުދެއްވާށެވެ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الإِسْلَامُ: أَنْ تَشْهَدَ أَلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ البَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا، قَالَ: صَدَقْتَ - فَعَجِبْنَا لَهُ، يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ -.

އެހިނދު، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: އިސްލާމްކަމަކީ: الله މެނުވީ ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވާ އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި، މުޙައްމަދުގެފާނީ الله ގެ ރަސޫލާ ކަމަށް ހެކިވެ، ނަމާދު ޤާއިމްކޮށް، ޒަކާތްދީ، ރަމަޟާންމަހު ރޯދަ ހިފައި، ދަތުރުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިއްޖެނަމަ ބައިތު (އެ ގެޔަށް) ޙައްޖުކުރުމެވެ. (އެމީހާ) ދެންނެވިއެވެ. ތެދެކެވެ. -(ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:) ދަންނަވަ އޭނާ އެކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރަމުން ގެން (ޖަވާބު) ތެދުކުރައްވާތީ، އަހަރެމެން އޭނާއަށް ބޮޑަށް ޢަޖައިބުވިއެވެ.

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ؟

އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. ދެން އީމާންކަމާ ބެހޭ ގޮތުން އަހަރެންނަށް ޚަބަރުދެއްވާށެވެ.

قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، قَالَ: صَدَقْتَ.

ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. (އީމާންކަމަކީ؛ ﷲ އަށާއި، އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި، އެކަލާނގެ (ބާވާލެއްވި) ފޮތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ (ފޮނުއްވެވި) ރަސޫލުންނަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވުމާއި، ޤަދަރުގެ ހެޔޮ މިންވަރާއި ނުބައި މިންވަރަށް އީމާންވުމެވެ. އޭނާ ބުނެފިއެވެ: ތިޔައީ ތެދެކެވެ.

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ؟

ދެންނެވިއެވެ: ދެން އިޙްސާންކަމާ ބެހޭގޮތުން ތިމަންނާއަށް ޚަބަރުދީބަލާށެވެ.

قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ.

ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (އެއީ) ތިބާއަށް ﷲ ފެންނަ ފަދައިން އެކަލާނގެއަށް ތިބާ އަޅުކަންކުރުމެވެ. އެހެނީ، ތިބާއަށް އެކަލާނގެ ނުފެނުނު ކަމުގައިވިޔަސް އެކަލާނގެ ތިބާ ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ؟

ދެންނެވިއެވެ. ދެން، ޤިޔާމަތްދުވަސް (ވާނެ ވަގުތާ) ބެހޭގޮތުން ތިމަންނާއަށް ޚަބަރުދީބަލާށެވެ.

قَالَ: مَا الْمَسْؤُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ.

ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: ސުވާލު ކުރި ފަރާތަށްވުރެ ބޮޑަށް، ސުވާލު ކުރެވުނު ފަރާތަކަށް ތިކަން އެނގިގެން ނުވެއެވެ.

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَاتِهَا؟

ދެންނެވިއެވެ: އެހެންކަމުގައިވާނަމަ، ޤިޔާމަތުގެ ޢަލާމާތްތަކުގެ ޚަބަރު ތިމަންނާއަށް ދީބަލާށެވެ.

قَالَ: أَنْ تَلِدَ الأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الحُفَاةَ العُرَاةَ العَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ، يَتَطَاوَلُونَ فِي البُنْيَانِ.

ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: އަޅުއަންހެނާ އޭނާގެ އަންހެން ސާހިބުދީނާ ވިހުމާއި، ހުސްފަޔާ އޮރިޔާން ސިވާސުވާ، ފަޤީރު ޙާލުގައި ބަކަރި ބަލަހައްޓާ އުޅުނު މީހުން، އުސް ބިނާތައް އިމާރާތްކުރުމުގައި ވާދަކުރާތަން ތިބާއަށް ފެނުމެވެ.

قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: يَا عُمَرُ! أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ، أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ".

(އުމަރުގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން އެމީހާ ހިނގައްޖެއެވެ. ދެން (މި ޙަދީޘްއަށް) އޭގެ ދުވަސްކޮޅެއް ފަހުން، އެކަލޭގެފާނު ތިމަންނައަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: އޭ އުމަރެވެ! އެ ސުވާލުކުރި މީހަކީ ކާކުކަން އެނގޭތޯއެވެ؟ ތިމަން ދެންނެވީމެވެ: އެންމެ ރަނގަޅަށް ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއެވެ. ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ޖިބްރީލްގެފާނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އަރިހަށް އެ ވަޑައިގެންނެވި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުނގަންނައިދެއްވުމަށެވެ".

[މުސްލިމް ރިވާކޮށް]

(އެއީ) ޙިރަބައިދީރުންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ދަޢުރިކާގޮތް ދެ◌ނެގަތުމެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ؛ ހާޝިމްގެ ދަރިކަލުން ޢަބްދުލް މުއްޠަލިބުގެ ދަރިކަލުން ޢަބްދުﷲ ގެ ދަރިކަލުން މުޙައްމަދެވެ. އަދި ހާޝިމަކީ ޤުރައިޝު ވަންހައިގެ މީހެކެވެ. ޤުރައިޝު ވަންހަ ވަނީ އަރަބިންގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އަރަބިން ވަނީ، އަލް ޚަލީލް އިބްރާހީމްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން އިސްމާޢީލްގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ ތެރެއިންނެވެ. -

އެކަލޭގެފާނަނާއި އަރަބަދުގެ ނަބިއްޔާއަރަން އެންމެ ހެޔޮވެރިކަމާ ބަލައިގަތުމަށް ސަލާމް ގޮސްވަރުއާރާވެ. -

އެކަލޭގެފާނުގެ ބުދުއަޅުކުރި ފާސްކޮށްލަސް ނިން އަރައިފި. -

އާގެރައިން ސަލާމް އަރައި ހަމަޖެ ނަބިކަމުގެ ކަރިނުންނެވެ. އަދި ފޮނުއްވީ ނަބިއްޔުންގެ ގޮތުގައި ބާއްވާ އަރައިފި. -

ނަބިކަމާއިގެން ފޮނުއްވީ "اقْرَأْ" އިންނެވެ. (އެބަހީ؛ "ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާލައްވާށެވެ!" މި ވަޙީބަސްކުރުވުނުނެވެ.) އަދި ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވީ "الْمُدَّثِّرِ" އިންނެވެ. (އެބަހީ؛ "އޭ ފޮރުނިގަނޑުބައް (ގަޑުރީގަ) އޮތުމުގައިވާ ކަލޭގެފާނެވެ!" މި ވަޙީބަސްކުރުވުނުނެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ރަސޫލު މަޤާމަށެވެ.

ﷲ ﷻ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ ޝިރުކާން އިންޒާރުދެއްވުމަށްޓަކައި، ތައުޙީދަށް ދަޢުވަތު ދެއްވުމަށެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ١ قُمْ فَأَنذِرْ ٢ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ٣ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ٤ وَٱلرُّجْزَ

فَٱهۡجُرۡ ٥ وَلَا تَمۡنُن تَسۡتَكۡثِرُ ٦ وَلِرَبِّكَ فَٱصۡبِرۡ ٧﴾

{އޭ ފޭރާންތައް (ގައިކޮޅުގައި) އޮޅުއްވައިގެން އޮންނަވި ކަލޭގެފާނުވެ! (1)
ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގެން އިންޒާރުކުރައްވާށެވެ! (2)
އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބަށް ތަކްބީރު ވިދާޅުވާށެވެ! (3)
އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފޭރާންކޮޅުތައް ޠާހިރުކުރައްވާށެވެ! (4)
އަދި ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމާ ދުރުވެވަޑައިގެންނަވާށެވެ! (5)
އަދި ގިނައިން ލިބުން އެދިވަޑައިގެން (މީހަކަށް) އެއްޗެއް ނުދެއްވާށެވެ! (6)
އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގެންނަވާށެވެ! (7)}. [އަލްމުއްދައްޘިރު: 1-7]

(އަދި އަންނަނިވި ބަސްފުޅުގެ) މާނައަކީ:

﴿قُمۡ فَأَنذِرۡ﴾:

{ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގެން އިންޒާރުކުރައްވާށެވެ!} (އެބަހީ ޝިރުކުން އިންޒާރު ކުރައްވާ، ތައުޙީދަށް ގޮވާލައްވާށެވެ.

﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرۡ﴾

{އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ތަކްބީރު ވިދާޅުވާށެވެ!}
އެބަހީ: ތައުޙީދުން (އެބަހީ: އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަ ކޮށްގެން) އެކަލާނގެ މަތިވެރިކުރާހުރިކަމެވެ.

﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرۡ﴾

{އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފޭރާންކޮޅުތައް ޠާހިރު ކުރައްވާށެވެ!}

އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުތަކުން ޝިރުކުން ޠާހިރުކުރާދުނިކަމެވެ.

﴿وَٱلرُّجۡزَ فَٱهۡجُرۡ﴾

{އަދި ބުދުތަކުން އަޅުކަންކުރުމާ ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!} (މި އާޔަތުގައިވާ)

"އަރް ރުޖްޒު" (ގެ މުރާދަކީ): ބުދުތަކެވެ. އެބަހީ ހަޖަރުކުރުމީ: އެބަހީ ދޫކޮށްލުމާއި، އެބައިމީހުންނާއި އޭގެ އަޅުކަމުގެ ކިބައިން ބަރީއަވުމެވެ.

މިކަމުގެ މަތީގައި، ބައްޕިދަރަން ގޯތްޕާމުގައި އެކަލޭގެފާނު ދިހަ އަހަރު ދަޢުވަތުކުރައްވިއެވެ. އަދި އެ ދިހަ އަހަރުން ފަހު؛ އެކަން އުފުއްލެވުނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފަސް ނަމާދު ފަރުޟުކުރައްވިއެވެ. އަދި ތިން އަހަރު މައްކާގައި ނަމާދު ކުރައްވިއެވެ. އެއަށްފަހު މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވުމަށް އަމުރުފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

ހިޖުރައަކީ: ޝިރުކުގެ ބިމުން އިސްލާމްކަމުގެ ބިމަކަށް ބަދަލުވުމެވެ. ޝިރުކުގެ ބިމުން އިސްލާމްކަމުގެ ބިމަށް ހިޖުރަކުރުމަކީ މި އުއްމަތުގެ މައްޗަށް ފަރުޟުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާންދެން އެކަން ދެމިގެންދާނެއެވެ.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمۡ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمۡۖ قَالُواْ كُنَّا مُسۡتَضۡعَفِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ قَالُوٓاْ أَلَمۡ تَكُنۡ أَرۡضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٗ فَتُهَاجِرُواْ فِيهَاۚ فَأُوْلَٰٓئِكَ

مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ٩٧ إِلَّا ٱلۡمُسۡتَضۡعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلۡوِلۡدَٰنِ لَا يَسۡتَطِيعُونَ حِيلَةٗ وَلَا يَهۡتَدُونَ سَبِيلٗا ٩٨﴾

{ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ޙާލު ތިބި މީހުންގެ މަރު ހިއްޕަވަމުން، މަލާއިކަތުން ވިދާޅުވާނެއެވެ: ތިޔަބައިމީހުން ތިބީ ކޮން (ހާލެއްގައި)ކަމެއްތޯ؟ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ: ތިމަންމެންވީ ބިމުގައި ބަލި ނިކަމެތިވެފައި ތިބި ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އެ (މަލާއިކަތުން) ވިދާޅުވާނެއެވެ: ތިޔަބައިމީހުން އެ ބިމުގައި ހިޖުރަ ކުރުމަށްޓަކައި، الله ގެ ބިން ތަނަވަސްވެގެން ނުވާނެއްތޯ؟ ފަހެ (ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) އެމީހުން ތިބޭނީ ނަރަކައެވެ. އަދި އެއީ ހާދަހާ ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމެކެވެ.

(ހިޖުރަކުރަން) ގޮތެއް ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންނުވާ، އަދި ދާނެ މަގެއް ފެނިފައިނުވާ ނިކަމެތި ފިރިހެނުންނާއި، އަންހެނުންނާއި، ކުޑަކުދިން މެނުވީއެވެ.} [އައްނިސާއު: 97-98]

އަދި އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުގެވެ:

﴿يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ أَرۡضِي وَٰسِعَةٞ فَإِيَّٰيَ فَٱعۡبُدُونِ ٥٦﴾

{އޭ (ތިމަންއިލާހަށް) އީމާންވި، ތިމަންއިލާހުގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހުގެ ބިން (ތިޔަބައިމީހުން ހިޖުރަ ކުރުމަށްޓަކައި) ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ. ފަހެ، ހަމައެކަނި ތިމަންއިލާހަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުރާށެވެ!}

[އަލްޢަންކަބޫތު: 56]

އަލްބަޣަވީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: "މި ޙަދީޘް ބަޔާންކޮށްދެނީ ސަބަބަކީ: ހިޖުރަ ނުކޮށް މައްކާގައި ތިބި މުސްލިމުންނާ ދުރުވެއްޖެއެވެ. الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް އިމާންކަމުގެ ނިޢުމަތް ނިގުޅައިލެއްވިއެވެ".

ހިޖުރަކުރުމަށް ސުންނަތުން (ތަރުޣީބުކޮށްދޭ) ތަރުޣީބު؛ އަބޫދާވޫދުގެ ޙަދީޘްބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

"لَا تَنْقَطِعُ الهِجْرَةُ حَتَّى تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ، وَلَا تَنْقَطِعُ التَّوْبَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا".

"ތައުބާވުން ކެނޑިގެން ނުދާހާ ހިނދަކު ހިޖުރަކުރުން ކެނޑިގެން ނުދާނެއެވެ. އަދި ހުޅަނގު ފަރާތުން އިރު އަރައިގަންނަންދެން ތައުބާވުން ކެނޑިގެން ނުދާނެއެވެ."

ދަންނަވާ އަބޫދާވޫދު މަރުޙަލާގައި އިސްލާމްދީނުގެ ހަމަތަކުން، އިސްލާމީދީނުގެ ބާރުވެރި ޝަރީޢަތުގެ އަހުލުވެރިކަމާއެކު. އެގޮތުން: ޢާލިމުން، ރުއްބުން، ދައްކާދީ، ބަސްދަޅާ، ޤަރާރާއި، ހަރާކަތްތެރިވެ އަޅުކަންކުރުމާއި ދީނީ ކަންކަމުގައި ބާރުވެރިކަން ދެއްކުމަކީ ރަނގަޅެވެ. މިކަންތައްތަކީ ދިނުމަށް އަހަރެމެން ފެތުރުވާލާނެއެވެ.

(އެއަށްފަހު) އަބޫދާވޫދު ﷺ އަދާކުރެއްވިއެވެ. އެހެންކަމުން އަބޫދާވޫދުގެ ދީން ދެމެހެއްޓެވުމެވެ. މިއީ އަބޫދާވޫދުގެ ދީނެވެ. (އެ ހިޖުރަތް) އަބޫދާވޫދު އެއްމަތިން މަގުމަތީގައި ނިކަމެތިކޮށް އެއްވެސް ހުރެއް ނުވެއެވެ. އަދި (އެ ނުބައިކަން) އަބޫދާވޫދު އެއްމަތިން ދެކެނޑުން ނުދައްކާ އެއްވެސް ނުބައެއްވެސް ނުވެވެއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު މަގުދައްކަވާފައިވާ ހެވަކީ: ތައުޙީދާއި، އަދި الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ އަދި ރުހިވޮޑިގެންވާ އެންމެހައި ކަމެކެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނު އިންޒާރުދެއްވާފައިވާ ނުބައަކީ: ޝިރުކާއި، އަދި الله ނުރުއްސަވާ އަދި އެދިވޮޑިގެންނުވާ އެންމެހައި ކަމެކެވެ.

الله ﷻ، އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވެވީ އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ޝާމިލުވެގެންވާ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންވުން ޖިންނީންނާއި އިންސީންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ވާޖިބުކުރައްވިއެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا...﴾

{ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނީ، ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންގެ ގާތަށް الله ފޮނުއްވި ރަސޫލާއެވެ...} [އަލްއަޢްރާފް: 158]

އަދި އެކަލޭގެފާނު [illegible] الله ތަޢާލާ މި ދީން ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ.

﴿...ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ...﴾

(...މިއަދު ތިމަން އިލާހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަކޮށްދީފީމެވެ. އަދި ތިމަން އިލާހުގެ ނިޢުމަތް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދީފީމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދީނެއްކަމުގައި، ތިމަން އިލާހު ރުހިވޮޑިގެންފީމެވެ...)

[އަލްމާއިދާ: 3]

އަދި އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުގެ މައްޗަށްވާ ދަލީލަކީ، އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ٣٠ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ٣١﴾

{ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ، އަވަހާރަވާނޭ ބޭކަލެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނީވެސް މަރުވާނޭ ބަޔެކެވެ.

ދެން ހަމަކަށަވަރުން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރައްބުގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދެބަސްވެ ވާހަކަދައްކާނޫއެވެ.} [އައްޒުމަރު: 31-30]

އަދި މީސްތަކުން މަރުވެއްޖެނަމަ އެމީހުން އަލުން ދިރުއްވާނޫއެވެ؛ އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ٥٥﴾

{ބިމުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ ތި ބިމުންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ އިޢާދަ ކުރައްވާނީވެސް ތި ބިމަށެވެ. އަދި ދެވަނަފަހަރަށް ތިޔަބައިމީހުން ނެރުއްވާނީވެސް ތި ބިމުންނެވެ.} [ޠާހާ: 55] އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ١٧ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ١٨﴾

{އަދި الله، ތިޔަބައިމީހުން ބިމުން އުފެއްދެވީ ހެއްދެވުމަކުން. (17)

ދެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން އެ ބިމަށް އިއާދަ ކުރައްވާނެތެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (އެ ބިމުން) ނެރުއްވާނެތެވެ. {(18)} [ނޫޙު: 18-17]

އަދި އަލުން ދިރުއްވުމަށްފަހު އެބައިމީހުންގެ ހިސާބުބައްލަވާ އަދި އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކަށް ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿...لِيَجۡزِيَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔواْ بِمَا عَمِلُواْ وَيَجۡزِيَ ٱلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ بِٱلۡحُسۡنَى﴾

{...އެއީ ނުބައި ޢަމަލު ކުރަމީހުންނަށް އެއުރެން ކުރަ ނުބައި ޢަމަލަށް ޖަޒާދެއްވުމަށެވެ. އަދި ހެޔޮ ޢަމަލު ކުރަމީހުންނަށް ހެޔޮ ޖަޒާ ދެއްވުމަށެވެ. (31) } [އައްނަޖްމު: 31]

އަދި އަލުން ދިރުއްވުން ދޮގުކޮށްފި މީހާ ކުށްވެރިކުރައްވައެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَن لَّن يُبۡعَثُواْۚ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبۡعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلۡتُمۡۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ٧﴾

{ކާފިރުވި މީހުން، އެއުރެން އަލުން ދިރުއްވައި ނުފޮނުއްވާނޭކަމަށް ހީކުރިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެހެންނޫނެވެ. ތިމަންކަލާނގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙައްޤުގައި ހުވާކުރަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވައި ފޮނުއްވާނެތެވެ. ދެން ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ޚަބަރު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެތެވެ. އަދި އެކަންތައް، الله އަށް ވަރަށް ފަސޭހަ ކަމެކެވެ.} [އައްތަޣާބުން: 7]

އަދި الله ﷻ އެންމެހައި ރަސޫލުބޭކަލުން ފޮނުއްވީ، އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާ އަދި އިންޒާރުދެއްވާ ބޭކަލުންތަކެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ...﴾

{އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރު ދެއްވާ، އަދި އިންޒާރުދެއްވާ ރަސޫލުންތަކެވެ. (އެއީ) ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމަށް ފަހު، الله ގެ މައްޗަށް މީސްތަކުން ދައްކާނޭ ޙުއްޖަތެއް ނުވުމަށް ޓަކައެވެ...}

[އައްނިސާއު: 165]

(އެބޭކަލުންކުރެ) އެންމެ ފުރަތަމަ (ފޮނުއްވުނު) ބޭކަލަކީ ނޫޙު عَلَيْهِ السَّلَامُ އެވެ.

އަދި އެންމެ ފަހުން (ފޮނުއްވުނު) ބޭކަލަކީ މުޙައްމަދު ﷺ އެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނީ ނަބީކަން ޚަތިމްކުރެއްވި ކަލޭގެފާނުވެސްމެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ފަހު އެއްވެސް ނަބިއްޔަކު ނުވެއެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٖ مِّن رِّجَالِكُمۡ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ...﴾

(ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޮޑެތި ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން އެކެއްގެވެސް ބަފައިކަލަކު ކަމުގައި މުޙައްމަދުގެފާނު ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް (އެކަލޭގެފާނީ) الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އަދި ނަބީކަން ޚަތިމްކުރެއްވި ކަލޭގެފާނުވެސްމެއެވެ...) [އަލްއަޙްޒާބު: 40]

އަދި އެބޭކަލުންކުރެ އެންމެ ފުރަތަމަ (ފޮނުއްވުނު) ބޭކަލަކީ

ނޫޙުގެފާނުކަން އެނގޭ ދަލީލަކީ؛ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦ...﴾

{ނޫޙުގެފާނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ތިއްބެވި ނަބީބޭކަލުންނަށް، ތިމަންއިލާހު ވަޙީ އިއްވެވިފަދައިން، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު ކަލޭގެފާނަށްވެސް ވަޙީ އިއްވެވީމެވެ...} [އަންނިސާއު: 163]

އަދި - ނޫޙުގެފާނުން ފެށިގެން މުޙައްމަދުގެފާނާ ހަމައަށް- ކޮންމެ އުންމަތަކަށްވެސް الله ރަސޫލަކު ފޮނުއްވި، الله އެއްކައުވަންތަކޮށް އަޅުކަންކުރުމަށް އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވާ، އަދި ޠާޣޫތަށް އަޅުކަންކުރުން އެމީހުންނަށް ނަހީކުރައްވާ ގޮތުގައެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުއްމަތެއްގައި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް، ޠާޣޫތުން އެއްކިބާވުމަށް އެންގެވުމަށެވެ...) [އައްނަޙްލު: 36]

ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމާއި، الله އަށް އީމާންވުމަކީ؛ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް الله ފަރުޟުކުރައްވާފައިވާ ކަމެކެވެ.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: ޠާޣޫތުގެ މާނައަކީ: "އަޅާ، (އޭނާ [illegible]) އަޅުކަންކުރެވޭ ތަކެތި، ނުވަތަ ތަބާވެވޭ ތަކެތި، ނުވަތަ ކިޔަމަންތެރިވެވޭ ތަކެތި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހައްދު ފަހަނައަޅައިދާ ކޮންމެ އެއްޗެކެވެ".

◌ާޠާޣޫތުތައް ނުހަނު ގިނައެވެ. އޭގެ ބޮޑުންނަކީ ފަހެކެވެ. (އެއީ) الله ލަޢުނަތްލެއްވި އިބްލީހާއި، އަދި ރުހިގެންވާ ޙާލު އެމީހަކަށް ކުރެވޭ މީހާއި، އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މީސްތަކުންނަށް ގޮވާ މީހާއި، ޣައިބުގެ ޢިލްމުތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކުން ދަޢުވާކުރި މީހާއި، الله ބާވައިލެއްވި ޙުކުމް ނޫން އެހެން އެއްޗަކަށް ޙުކުމްކުރި މީހާއެވެ.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ ކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ:

﴿لَآ إِكۡرَاهَ فِي ٱلدِّينِۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشۡدُ مِنَ ٱلۡغَيِّۚ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَاۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٢٥٦﴾

{ދީނަށް ވެއްދުމުގައި މަޖުބޫރު ކުރުމެއް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މަގުފުރެދުމުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން، ހިދާޔަތުގެ ސާފު އަލިމަގު އެނގި ފާޅުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވެ، الله އަށް އީމާންވާ މީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެމީހާ [illegible] ނުވާ، އެންމެ ވަރުގަދަ [illegible] ހިފަހައްޓައިގެން ކަށަވަރުން. الله އީ، [illegible] އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.} [އަލްބަޤަރާ: 256] އަދި "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" ގެ މާނައަކީ މިއީއެވެ. އަދި ޙަދީޘްގައިވެއެވެ:

"رَأْسُ الأَمْرِ: الإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ: الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ: الجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ".

"ދީނުގެ ބޮލަކީ (އެބަހީ: ދީނުގެ އެންމެ އިސް ބައި) އިސްލާމެވެ. އަދި އޭގެ ތަނބަކީ: ނަމާދެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިބުއްބަހި: الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމެވެ".

އެންމެ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.

❋❋❋

الفهرس

[ފުރަތަމަ ހަބްލު].. ٧
[ދެވަނަ ހަބްލު] ١٥
[ތިންވަނަ ހަބްލު] ٢٥

❊❊❊

حرمين

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

رسالة الحرمين

Message of The Two Holy Mosques

Guidance content for the visitors of the Holy Mosque and the Prophet's Mosque in languages

978-603-517-460-2